

Voorwoord

Een uniek gezelschapje rasoptimisten. Zo zou je de 100-jarigen kunnen noemen die in deze bundel aan het woord komen. Nederland telt 965 vrouwen en 196 mannen* die de indrukwekkende leeftijd van 100 jaar hebben bereikt. Dat is een klein gezelschap op een bevolking van 18 miljoen zielen. Van deze groep is slechts een kleine minderheid geestelijk nog in staat zijn of haar levensverhaal te vertellen. Wat in alle verhalen opvalt is dat de 100-jarigen één eigenschap gemeen hebben: optimisme.

In de interviews met ruim 150 eeuwelingen die ik de afgelopen drie jaar voor *de Volkskrant* heb afgenomen, voeren positiviteit en een zekere nuchterheid de boventoon. Die instelling heeft hen vaak door moeilijke tijden geholpen – want allemaal hebben ze het nodige te verhapstukken gekregen. Niet alleen verloren ze een levenspartner, broers, zussen, vrienden en zelfs kinderen, maar ook waren ze getuige én speelbal van grote historische gebeurtenissen.

Zo werd Femke Groustra-de Kat tijdens de Tweede Wereldoorlog als 17-jarige voor drie jaar opgesloten in een interneringskamp in Nederlands-Indië. Met deze woorden sprak ze zichzelf destijds moed in: ‘Nu zit het even tegen, beschouw het als een uitdaging deze periode te doorstaan.’ Deze houding noemt ze

* Meest recente cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek, 2023

achteraf haar 'redding', omdat ze niet zoals velen een trauma overhield aan deze periode van honger, vernedering en doodsangst. Tegenslagen in haar leven beschouwt ze als een kans om te leren en bewuster en weerbaarder te worden.

Het commentaar van 100-jarigen op gebeurtenissen en gebruiken waar we ons nu over kunnen verbazen is vaak: 'Zo was het nu eenmaal.' Of ze nu vanaf hun achtste elke dag moesten koken voor hun ouders en elf broers en zussen, als vrouw ontslagen werden op hun werk zodra ze gingen trouwen, of moesten verdragen dat er werd gezwegen over ingrijpende gebeurtenissen als dwangarbeid moeten verrichten tijdens de oorlog, of het verlies van een baby bij de geboorte. Over zielenroerselen werd niet gesproken in de jonge jaren van deze generatie. En velen doen dat op hun honderdste nog steeds niet zo makkelijk. Jong niet geleerd, oud niet gedaan.

De levensverhalen van 100-jarigen bieden een boeiende kijk op een eeuw geschiedenis door de ogen van het individu. De veertig mannen en vrouwen die in deze bundel aan het woord komen, hebben dezelfde periode meegemaakt, maar ieder op een verschillende manier. De verscheidenheid aan verhalen geeft een veelkleurig beeld van de tijd die achter hen ligt. Ja, vrouwen werden achtergesteld bij mannen en ontslagen zodra ze in het huwelijksbootje stapten. Maar er waren wel degelijk getrouwde vrouwen die buiten de deur werkten, meestal in een vrij beroep of in de zaak die ze met hun man bestierden. Zo had Hinke Visser-Oostra een baan als koördirigent en later als artiest in revuevoorstellingen. Dankzij haar inkomen kon ze 'beddengoed en dekens kopen, spullen die we broodnodig hadden', vertelt de moeder van toen vier kleine kinderen. En Miep Siegelaer-Voorendt zat vaak in de nacht gordijnen voor klanten te naaien, omdat ze er overdag niet aan toekwam, want dan stond ze in de winkel en zorgde voor haar zes kinderen. Janny van Keulen-van der Zee

kon blijven werken nadat ze was getrouwd, als secretaresse bij onder meer onderzoeksorganisatie TNO.

Deze generatie heeft zonder uitzondering flink moeten zwoe-gen. Niet alleen moesten de 100-jarigen vaak al jong meewerken op het land of in het huishouden, hun eigen loopbaan begon vaak al op hun 14de. Doorleren was niet voor iedereen weggelegd. Veel huishoudelijk werk ging nog met de hand. Kleding werd zelf gemaakt, kapotte sokken werden nog gestopt en de was werd gekookt in grote ketels of geschrobd op een wasbord. De kinderschare was vaak groot, want de anticonceptiepil was nog niet verkrijgbaar. Anny de Wildt vertelt dat ze na acht bevallingen in acht jaar tijd twaalf maanden lang uitgeput op bed lag. Wie wel kon doorleren, moest tijdens de oorlog dikwijls de opleiding afbreken, door tewerkstelling in Duitsland, omdat ze moesten onderduiken of omdat ze de verplichte loyaliteitsverklaring aan de Duitse bezetter niet wilden tekenen. Na de bevrijding in mei 1945 haalden velen de achterstand in met avondstudies naast hun zesdaagse werkweek. Op vakantie gaan was een luxe. Jan Cremers vertelt dat hij niet wist wat hij ermee aan moest toen hij voor het eerst een week vrij kreeg van zijn baas. Hij vroeg de chauffeur van een bestelbus die voedingsmiddelen rondbracht of hij een weekje met hem mocht meerijden.

Bij het lezen van alle verhalen over schaarste, buffelen en incasseren dringt het besef door dat er veel ten goede is veranderd. Maar er is een opvallende constante: de woningnood. Ook de eeuwelingen konden, net zoals jongvolwassenen nu, in de jaren dat ze op eigen benen wilden gaan staan, vaak pas na jaren zoeken en wachten aan woonruimte komen. In de tussentijd bleven ze bij hun ouders wonen. De overheid nam in de naoorlogse jaren wel rigoreuzere maatregelen dan nu om jonge mensen aan woonruimte te helpen; wie ruim behuisd was, moest een kamer of etage afstaan aan een woningzoekend stel.

In de naoorlogse jaren van woningnood, schaarste en gebrek-

kige perspectieven op werk, verlieten honderdduizenden jonge Nederlanders het land om te emigreren naar landen als Australië en Canada. Ook enkele van deze inmiddels 100-jarige emigranten doen in dit boek hun verhaal.

Dat de levensverhalen van 100-jarigen zo verschillen, ook al hebben ze in dezelfde periode geleefd, blijkt ook uit hun ervaringen tijdens de Tweede Wereldoorlog. Waar de een onder erbarmelijke omstandigheden in een kamp moest zien te overleven of dwangarbeid in Duitsland moest verrichten, vond de ander veiligheid op een onderduikadres of kon zelfs redelijk ongestoord verder leven. Boerendochter Catharina van Buggenum vertelt dat haar leven ‘gewoon doorging’ tijdens de oorlog. In de verte hoorde ze weleens wat gerommel van bombardementen en er kwamen burgers uit de stad om eten vragen op hun afgelegen boerderij in De Peel, maar last van de oorlogstijd heeft ze zelf niet gehad.

Sommigen maakten in oorlogstijd op jonge leeftijd moedige keuzes, zoals Jack Courant, die op zijn 18de het ouderlijk huis verliet, op zoek naar een onderduikadres – wat niet zo eenvoudig bleek te zijn. De Joodse scholier had een oproep gekregen voor een ‘werkkamp’ in Polen. Hij voelde argwaan en zei tegen zijn ouders: ‘Ik laat mij niet als een mak schaap afmaken.’ Diezelfde dag pakte hij zijn koffer, rukte de ster van zijn jas en vertrok, vertelt hij. 100-jarigen die geleden hebben tijdens de oorlogsjaren zijn er pas vaak op hoge leeftijd over gaan praten. Er was geen belangstelling voor hun ervaringen – iedereen moest dóór, een nieuw leven opbouwen.

Bij alle ruim 150 interviews met 100-jarigen vallen een paar dingen op die kenmerkend zijn voor hun uitzonderlijke vitaliteit. Zo woont twee derde nog zelfstandig, gebruikt een kleine meerderheid een smartphone, computer of iPad, rijdt een op de tien nog

auto en stappen er zelfs drie regelmatig op de fiets. Een uniek gezelschapje is het, met welgeteld één gezamenlijk gebrek: klagen kunnen ze niet.

Mei 2025, Marjon Bolwijn